

JOSEP VERGÉS, O LA NECESSITAT INTEL·LECTUAL DE SER EDITOR

Immortalitzar Pla

Si hagués estat taper com els seus avis, hauria tingut temps per dedicar-se a la literatura. La cosa comercial el va convertir en un bon editor i, de retruc, en escriptor frustrat.

Sergi Pàmies/Xavier Montayà

Amb motiu del cinquè aniversari de la mort de Josep Pla, s'estan escrivint articles, reportatges, conferències... ¿vostè ho segueix, tot això?

—Sí.

—¿Va veure el reportatge de TV3 al programa «Trossos»?

—Molt dolent. Realment infernal. No podia ser pitjor, amb uns personatges absolutament borratxos i desacreditats. La gent de Palafrugell n'està indignada. Sembla que d'en Pla només pugui parlar un borratxo, un desgraciat, un que té una taverna. Això és absolutament ridícul.

—¿Per què Josep Pla ha despertat sempre tanta polèmica i se l'ha criticat molt més que d'altres escriptors?

—Jo crec que això ja ha anat disminuint, era en vida que s'hi ficaven més. Ara, com és mort, s'haurien de ficar amb l'obra si de cas, i com que l'obra és irrepètible, i el seu valor cada dia puja més i té més adeptes, això de les crítiques s'anirà esvaint, i amb el temps ja no en quedarà res. Entre altres coses perquè no podem estar tornant sempre 50 anys enrere, a la guerra civil. A més, en Pla no va fer res. Això que diuen que era espia és un *cuentu* extraordinari. Mai no n'han presentat ni una prova. Em fa l'efecte que el cas d'en Pla és el d'un home solitari que es retreu, es queda a casa seva, no va a cercles lite-

raris, i aleshores, crea una obra realment tan important que l'enveja és absolutament necessària per poder justificar els mediocres del país.

—Però els mediodres que el criticaven ara ja parlen bé d'ell.

—Jo crec que sí. Entre altres raons perquè bona part dels mediocres que el criticaven ja no existeixen o han arribat a ser tan mediocres que ara ja són sota la catifa. Penseu una cosa, parlem de les crítiques a en Pla i oblidem que la millor intel·lectualitat va estar sempre al seu favor. Quan dic intel·lectualitat vull dir Espriu, Fuster, Porcel, Manent, Garcés, la gent de Destino, Vicens Vives, Soldevila, Castellet. Però, a més d'això, podríem citar tota una sèrie de gent ab-

A l'esquerra, baix, foto de joventut de Vergés amb l'editor López Llansàs, Sagarra i Pujols. A la dreta, dalt, Josep Pla i Josep Vergés, l'any 1979, al mas Pla de Llofriu.

solutament contrària al seu tarannà, com per exemple Teresa Pàmies, comunista.

Pla, no se l'ha de defensar, se l'ha de tractar com el que és: l'escriptor més important de la literatura catalana, tota la resta són històries. No en sortirà cap més. És impossible que surti un altre home que escrigui trenta-nou mil pàgines amb el valor literari que tenen, i on no hi hagi ni una sola ratlla contra Catalunya. ¡Ni una ratlla, home! Això és el que s'ha d'anar a buscar, i no tornar cinquanta anys enrere... ¿Quina importància té que a la guerra civil prenguéssim un partit o l'altre?

—*I no era l'únic.*

—Vaja, jo. Ves, jo vaig ser oficial amb en Franco. ¿I què? Després, el vaig combatre tot el que vaig poder amb Destino. ¿Què m'expliquen a mi? ¿Què havia d'anar a fer jo amb els que cremaven Santa Maria del Mar, i assaltaven els bancs i mataven els capellans? ¡No, home, no!

—*¿Josep Pla estava convençut que allò que escrivia tindria èxit?*

—Ell sempre citava la frase de Montaigne: «La vie est ondoyante», la vida fa alts i baixos, el prestigi o la

qualitat mateixa d'un escriptor varia amb el temps i pot pujar i baixar segons l'època. Amb això, potser tenia raó, sobretot si pensem en la gran quantitat d'escriptors d'aquest país absolutament ignorats per la gent, que en un moment determinat van ser importants. Sagarra, per exemple. No en parla ningú ara, d'en Sagarra. I la seva obra no val res. Té quatre versos bonics, unes novel·les infectes, el teatre fa plorar. És aquesta la veritat.

—*¿Vida privada no li sembla una bona novel·la?*

—No. És una obra absolutament falsa, falsificada i feta per un primari de la literatura. La vaig llegir quan tenia vint anys i em va agradar, però era més per atracció intel·lectual que no pas pel valor real de l'obra. Després, l'he tornada a llegir de gran i la trobo absolutament falsa, tenint en compte que vol ser un Proust. I si no tinguéssim pretensions, mira, podria tirar endavant, però té pretensions. No val res. No val absolutament res. En aquest país, d'escriptors que hagin fet una bona novel·la, n'hi ha pocs, i en Pla tampoc no la va fer.

—*Després de la seva mort, vostè ha continuat editant cartes, narracions*

inèdites i fins i tot ha escrit un llibre sobre Pla, ¿queda molt encara per editar?

—Queda tota la correspondència, que ocupa quatre calaixeres. Jo no sé com tenia temps per fer tantes coses, perquè això que era un solitari és un mite. Escrivia de nit, ell es posava sol, a la nit, a llegir i a escriure, i apagava el llum quan pel finestró sortia la primera claror del sol. Dormia fins quarts de tres. I a més, escrivia a tot arreu i, com ho feia amb una lletra tan petita, no ho corregia.

—*¿És lícit publicar després de mort tot el que va deixar escrit, fos on fos, cartes, etc.?*

—Després de mort, he editat tres coses d'en Pla: els dietaris —ja n'han sortit dos. El primer, ell encara era viu i no li va agradar gaire que ho fes, però em va dir que tirés endavant. També he publicat *Un amor de Josep Pla al Canadell*, que és un aspecte nou de Pla. Tothom el tenia per misògin, però un home que fugia de les dones o que les dones fugien d'ell, no sé, vés a saber. No se sap mai en qüestions de l'amor. Jo crec que com a amic i editor havia de publicar-ho, perquè em penso que d'un escriptor has de publicar tot el que en trobis mentre no ofenguis la seva imatge, tant literària com humana. I com que ell em va dir sempre: «fes el que vulguis amb el que quedi de la meua obra», jo n'he fet el que he volgut, respectant-ne la imatge. Seguiré publicant coses inèdites —en té moltes encara—, i no crec que faci mal a ningú. Al contrari. Si no, no hauria sortit, per exemple, el *Jean Santeuil*, de Marcel Proust.

—*¿Els últims temps de la seva vida com es comportava? ¿Va ser «genio y figura hasta la sepultura»?*

—De la manera que podia. Es va anar disminuint, no menjava, perdia la vista, no podia escriure, però, tot i així, va escriure fins ben bé set o vuit mesos abans de morir. I articles molt lúcids. De fet, ell tenia una frase que deia: «Difícil no és morir, difícil és la comèdia: escriure».

—*¿Quan li va dir això?*

—Molt poc abans de morir. Ell va donar la seva vida per la comèdia, per escriure. Fins l'últim moment feia uns gargots inintel·ligibles. Una setmana abans de morir tenia una llista de projectes que volia fer.

—*¿És cert que va escriure el llibre*

Manifest cívic per la nostra llengua

Al govern de la Generalitat i a totes les autoritats valencianes, als polítics i als partits, a tots els educadors, a l'Església i al clero, als intel·lectuals i als professionals, als responsables de la informació. A tot el poble del País Valencià.

Quan un país té una llengua pròpia i la perd, quan abandona el seu idioma, quan permet sense resistència que siga dissolt o destruït, deixa d'existir per a la història dels pobles del món. Un poble que se sotmet voluntàriament a la imposició d'una altra llengua i d'una altra cultura està practicant el suïcidi com a poble, està ell mateix destruint la pròpia identitat.

El País Valencià, l'ha fet un poble que té més de set segles d'història, i l'ha fet amb una llengua —vehicle d'una cultura i d'una identitat nacional— que durant molts segles ha estat l'única llengua nostra, l'idioma nacional dels valencians. Però des de fa més de dos-cents cinquanta anys un altre idioma, imposat primer per una conquesta militar, després per la pressió política, l'administració i l'educació, i finalment per la deserció de les classes dominants valencianes, amenaça de desplaçar, arraconar i fer desaparèixer la nostra llengua nacional.

Ara més que mai, aquesta amenaça pot arribar a consumir-se. Ara més que mai, el valencià perd terreny i posicions, en la vida pública, en la vida religiosa, social i familiar, enfront del castellà. I no és prou que siga marginalment ensenyat a les aules escolars, o que siga, només en teoria, llengua cooficial. Si, al govern, a la política, a l'economia, a l'escola, a l'església, a la ràdio i a la televisió, al carrer i a casa, els valencians no tornem a usar en primer lloc i sempre, conscientment, fermament, el nostre idioma, l'assassinarem entre tots cada dia.

És una responsabilitat històrica que ens serà exigida. Una etapa crucial per al nostre país, davant de la qual només hi ha dues actituds: la fidelitat i la fermesa o l'abandonament i l'acceptació de la derrota. Ha arribat l'hora que els valencians han de triar, cada un, cada dia. És ja l'hora de les grans decisions. És l'hora de mostrar-se per la vida o per la mort de l'únic idioma que podem dir plenament nostre.

Aquest Document s'ha de fer arribar al major nombre possible de persones i institucions del País Valencià com a mostra de la voluntat de perseverança del nostre poble en la commemoració del 25 d'Abril.

II Congrés de la Llengua Catalana. Acció Cultural del País Valencià

sobre Rússia sense haver-hi anat, o és una anècdota més de les que circulen i no són veritat?

—No, això no és cert. A més, és una anècdota burra, perquè això era a l'any 25 ó 26, quan ell estava a Berlín de corresponsal. Era molt fàcil viatjar i que *La Publicitat* li ho pagués, perquè no costava cap quartu en aquella època. Ara, però, com que hi ha aquesta cosa que era «l'enfant» pro-

lombians amb el Nadal, però no hem anat mai al darrere dels sud-americans. Aquesta és la veritat. A mi, m'hauria agradat publicar Borges, i Octavio Paz, que són dos bons escriptors encara que no siguin novel·listes. Aquests saben la llengua, tenen profunditat i pensen alguna cosa. Potser Borges és el millor escriptor en llengua castellana d'avui dia, encara que ara no faci res.

El mas Pla de Llofriu, on va viure i morí Pla.

digi, una mica dolent i maliciós, doncs ja se sap. En Pla era massa intel·ligent pel tracte amb d'altres escriptors.

—Un dels escriptors que vostès van descobrir, a través dels premis, és Terenci Moix. ¿Per què no va publicar més a *Destino*?

—Tenim un contracte, que ell no complirà mai, però sempre me'n parla. És una cosa que s'havia de titular *El sexe dels àngels*, una novel·la que no farà mai. Vam publicar les *Onades sobre una roca deserta*, que era molt bonic, prometia molt..., però ara s'ha llançat a la mala vida de la televisió i no ha donat el rendiment que semblava que donaria.

En Pla hi creia molt, en Terenci, i li donava consell i recordo que l'anava a veure.

—Quan es va posar de moda la literatura sud-americana: Vargas Llosa, García Márquez, Cortázar, allò del boom, ¿vostè no en va editar cap perquè no en va tenir l'oportunitat o perquè no l'interessava?

—Nosaltres vam premiar dos co-

—Abans que s'editessin, quan corrien els manuscrits per les editorials, ¿no en va veure cap que li agradés?

—Home, nosaltres hem descobert tots els escriptors espanyols que es podien descobrir. De tota manera, jo he estat un home molt especial. Sempre dic que, d'editors, n'hi ha de dues menes: un que només mira la part econòmica —que jo respecto—, i d'altres que són editors per vocació, per necessitat intel·lectual. Jo, més o menys, he estat un d'aquests.

—Quan vostè es va vendre l'editorial, van aparèixer unes declaracions de Lara dient que ell li l'hauria comprada, i per més diners...

—Potser sí. De fet, és una cosa molt difícil d'explicar. He venut la meva part de l'editorial per unes raons molt personals, familiars quasi, que no tenen res a veure amb el fet que jo fos editor. Hi continuo anant cada dia i treballant.

—¿Però, això de Lara, s'ho inventa ell o què?

—Segurament sí que ho va dir. És

un home que ha guanyat molts diners. Es el prototipus d'editor que només pensa en la cosa econòmica i no té ni idea del que és un llibre ni del que és un escriptor. Per no dir que és un fanfarró, diguem que és un exagerat.

—¿Com és que no ha tornat a sortir un setmanari com *Destino*?

—No surt *Destino* perquè jo no hi sóc. Em vaig retirar perquè no podia més. Feia dos setmanaris: *Destino* i *Vida deportiva*, i portava el pes de tota l'editorial. Arriba un moment en què això no es pot aguantar. Als seixanta-cinc anys, vaig dir: plego.

—¿L'ha decebut la gent que ha vingut darrere?

—¿Decebut?, ¡i tan decebut! Això de fer alguna cosa que tingui un cert valor depèn de la qualitat humana i intel·lectual de la persona que ho porti, i després, d'una cosa molt simple: treballar. Treballar com un desesperat. En Josep Pla, quan li preguntaven per què havia triomfat en Josep Vergés, deia: «És molt senzill. Cada dia, a dos quarts de nou, passa per davant del rellotge de la Universitat. ¿Com vols que no tingui èxit un home que es lleva tan de matí?».

—¿Quin era el públic de *Destino*?

—Classe mitjana, intel·lectual.

—¿Com el de *La Vanguardia*?

—Sí, però sense reticències. Definint-se. *La Vanguardia* no s'ha definit mai, sempre té aquesta immensa por que no la suspenguin o se n'apoderin o diguin que és lliberal o conservadora.

A *Destino* jo sempre vaig deixar escriure a tothom el que volia. Però, de tant en tant, algú anava al carrer, ¿m'entens? Jo en portava el timó. No era seu el setmanari. De vegades, hi ha periodistes i escriptors que es pensen que la revista és seva o que tu l'has feta per a ells. La revista s'ha de fer sempre pensant en el públic.

—¿S'han de seguir mantenint els premis literaris?

—Caldria fer-ne una selecció, perquè ara, a Espanya, n'hi ha més de dos-cents. Els escriptors són els mateixos i, quan t'arriba un original, ja ve negre d'haver passat pels dits dels jurats de tota mena de premis de Múrcia, Albacete, Madrid, del Planeta, etc.

El que és segur és que una editorial, o un premi, no pot pagar deu o quinze milions, perquè ho falseges tot. La novel·la espanyola i catalana no va per aquí. Pel fet de pagar més, el llibre no serà pas millor.

—Però, d'altra banda, amb aquest sistema, si el llibre és una merda, també es ven.

—Es ven. No pel fet que hi donis molt, sinó perquè hi ha un muntatge al darrere.

—O sigui, que sempre hi haurà premis, encara que la qualitat literària de les obres sigui horrorosa.

—Ara jo hauria de dir una cosa, però és clar, amb aquesta màquina davant...

—¿Vol que l'apagui?

—No, no, no, no... De vegades, vist des d'una petita soledat que un té quan és gran i mira enrere, recorda els amics i totes les coses boniques que ha estimat, i pensa que és una mica injust que els ases guanyin tants diners i siguin tan mediocres.

—¿I de l'escàndol del Nadal de fa un parell d'anys amb la novel·la La otra orilla de la droga...?

—Se'n van vendre 60.000. És una novel·la bastant bé. Ara: resulta que l'autor era policia. Fer-ne una qüestió política, a més de ser injust, és una bretolada. No té sentit voler relacionar la mort d'en Puig Antich —insigne anarquista— amb un pobre policia que no va intervenir per res, que estava de servei. I pagat per nosaltres, pel poble espanyol, perquè sembla que no siguin pagats per nosaltres, que siguin uns sers vils que es

dediquen a perseguir els delinqüents per afició, ¡¿I què, que fos policia?! M'estimo més un policia que un anarquista. Sempre. En Pla i jo sempre hem citat la frase de Goethe. «És millor la injustícia que el desordre.»

—És una teoria...

—És una teoria bastant vàlida. En Pla deia que sense ordre no hi havia moneda...

—Aquest interès per la moneda li va agafar quan va estar a Alemanya a l'època de la depressió, ¿no?

—El va impressionar molt. Ell va veure l'enfonsament d'una moneda. Ell fixava el preu dels articles. Quan va començar, cobrava cent vint-i-cinc pessetes. A les cartes em deia: «Ara estem amb un dèficit del tresor de trenta mil milions, per exemple, m'has de pagar cent setanta-cinc» i així ho feia, segons les fluctuacions de la moneda. Cobrava poc. Una vegada, un director d'una revista de Madrid li va demanar que hi col·laborés, oferint-li quinze mil pessetes per un article. En Pla es va posar furiós i li va dir: «Pero qué se ha creído usted, que yo voy a colaborar en la inflación de la moneda española. De ninguna manera puedo cobrar quince mil pesetas. Si quiere que escriba un artículo

lo escribiré, pero me da tres o cuatro mil pesetas, que es lo que me da el señor Vergés.»

—Ara, a Catalunya, hi ha una dèria per parlar sempre de l'Empordà i sembla que si no en parles o no vas a l'Empordà no siguis d'ací ni siguis res...

—Als empordanesos, que jo ho sóc, ens fa bastant gràcia. L'empordanès és un home que estima molt el seu paisatge, que està totalment enamorat tant del mar com del pla. Sempre parla de les delicadeses de la cuina empordanesa, i si cal treballar, també treballa, si és totalment necessari. Ara bé, vénen aquests senyors de Barcelona i descobreixen l'Empordà, es vesteixen d'empordanès, volen enraonar com els empordanesos i, és clar, els autèntics se'ls miren pensant: «¿Quant deu portar a la butxaca, aquest?». Han guanyat molts *quartus* amb això, la gent de l'Empordà.

Els qui vénen compren les cases de pagès i en fan *bungalows* perquè volen viure a l'Empordà, van a sentir cantar quatre desgraciats amb això que s'ha inventat de les havaneres, que és una cosa absurda, i s'avorreixen com lleons, perquè no saben distreure's. □

Diu Terenci que vages

Hi ha tertúlia al cafetí de la Fira del Llibre. Amb Goytisoló, Ferran Cremades, Alberto Moravia, Alexandros Kotzias, Jorge Semprún, Tuñón de Lara, Ronald Fraser i alguns escriptors més, pendents de confirmació.

Del 15 al 27 d'abril, coincidint amb l'Encontre d'Escriptors del Mediterrani, la Fira del Llibre 86 ha organitzat una sèrie de tertúlies literàries al cafetí de la fira que estaran molt bé.

FIRA DEL LLIBRE-86 a Vivers, del 15 al 27 d'Abril